ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

Асрах үйлчилгээний тухай хуулийн төсөл

Энэхүү дэлгэрэнгүй танилцуулгыг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 33 дугаар зүйлд заасны дагуу боловсруулав. Танилцуулгад хуулийн төслийн зүйл, хэсэг, заалт бүрийн агуулга, түүнийг боловсруулсан үндэслэл, шаардлага, зохицуулж буй харилцааны мөн чанар, шаардлагатай тохиолдолд гадаад улсын эрх зүйн зохицуулалттай харьцуулсан тайлбар, нэр томьёоны хэрэглээ болон эх сурвалжийг тус тус тайлбарласан болно.

Хуулийн төслийг боловсруулахдаа Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлд заасан хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах судалгаа, мөн хуулийн 17 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийн үр нөлөөний үнэлгээг тус тус хийж гүйцэтгэсэн. Судалгааны хүрээнд Монгол Улсын эрх зүйн зохицуулалт, хэрэгжилтийн өнөөгийн байдал, тулгамдсан асуудал, олон улсын туршлага, зохицуулалтын боломжит хувилбаруудыг судалж, дүн шинжилгээ хийсэн болно.

Асрах үйлчилгээний тухай хуулийн төслийг боловсруулах болсон хэрэгцээ, шаардлага нь хүн амын насжилт, асрах үйлчилгээний өсөн нэмэгдэж буй хэрэгцээ, үйлчилгээний хүртээмж, чанартай холбоотой тулгамдсан асуудлаар тодорхойлогдож байна.

Гэвч асрах үйлчилгээний хүртээмж, чанар хангалтгүй, үйлчилгээний төрөл, хэлбэр хязгаарлагдмал, хүний нөөц, санхүүжилтийн тогтолцоо сул байгаагаас шалтгаалан асаргаа шаардлагатай иргэдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол бүрэн хангагдахгүй, амьдралын чанарт сөргөөр нөлөөлөх нөхцөл байсаар байна.

Одоогийн байдлаар асрах үйлчилгээтэй холбоотой харилцааг Нийгмийн халамжийн тухай хууль болон бусад хууль тогтоомжийн хүрээнд хэсэгчлэн зохицуулж байгаа боловч энэхүү зохицуулалт нь асрах үйлчилгээний төрөл, хэлбэр, стандарт, хүний нөөц, санхүүжилт, төр, хувийн хэвшил болон төрийн бус байгууллагын оролцоог цогцоор нь зохицуулахад хүрэлцээгүй байна. Иймээс асрах үйлчилгээний харилцааг бие даасан хуулиар иж бүрэн зохицуулах шаардлага үүссэн болно.

Асрах үйлчилгээний тухай хуулийн төсөл нь нийт 10 бүлэг, 30 зүйлээс бүрдэх бөгөөд асрах үйлчилгээний төрөл, ангилал, хэлбэр, үйлчилгээ үзүүлэхэд тавигдах шаардлага, асруулагч болон үйлчилгээ үзүүлэгчийн эрх, үүрэг, үйлчилгээний байгууллагын удирдлага, зохион байгуулалт, төрөөс баримтлах бодлого, дэмжлэг, санхүүжилт, төлбөрийн тогтолцоо, хяналт, хариуцлага болон маргаан шийдвэрлэхтэй холбоотой харилцааг зохицуулна.

Энэхүү дэлгэрэнгүй танилцуулгыг боловсруулахдаа хуулийн төслийн бүлэг, түүний зүйл, хэсэг, заалт бүрийн агуулга, зохицуулалтын зорилго, үндэслэл, шаардлагыг тайлбарлах аргачлалыг баримталсан болно. Мөн шаардлагатай тохиолдолд олон улсын болон гадаад улсын эрх зүйн зохицуулалттай харьцуулсан тайлбар, нэр томьёоны хэрэглээ, эх сурвалжийн мэдээллийг холбогдох зүйл, хэсэгт тусгасан болно.

Хуулийн төслийн нэгдүгээр бүлгээр Асрах үйлчилгээний тухай хуулийн зорилт, хууль тогтоомжийн тогтолцоо, үйлчлэх хүрээ, нэр томьёоны тодорхойлолт болон асрах үйлчилгээнд баримтлах үндсэн зарчмыг тогтоосон болно.

Хуулийн төслийн нэгдүгээр зүйлд хуулийн зорилтыг тодорхойлсон бөгөөд асрах үйлчилгээний төрөл, хэлбэр, стандарт, үйлчилгээ үзүүлэгч болон үйлчилгээ авагчийн эрх, үүрэг, талуудын хамтын ажиллагаа, санхүүжилт, төрөөс үзүүлэх дэмжлэг, зохицуулалт, хяналттай холбогдсон харилцааг зохицуулахад чиглэж байна. Хуулийн зорилтыг тодорхойлохдоо асрах үйлчилгээний харилцааны үндсэн бүрэлдэхүүн болох үйлчилгээний агуулга, оролцогч талуудын эрх зүйн байдал, санхүүжилтийн тогтолцоо болон төрийн оролцоог бүхэлд нь хамруулсан бөгөөд энэ нь хуулийн нийт бүтэц, дараагийн бүлгүүдийн зохицуулалтын хамрах хүрээг тодорхойлох суурь болж байна. Хоёрдугаар зүйлээр асрах үйлчилгээний харилцааг зохицуулах хууль тогтоомжийн бүрэлдэхүүнийг тодорхойлсон. Асрах үйлчилгээ нь нийгмийн хамгааллын тогтолцооны нэг хэсэг тул уг харилцааг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Нийгмийн халамжийн тухай хууль, энэ хууль болон тэдгээртэй нийцүүлэн гаргасан бусад хууль тогтоомж, захиргааны хэм хэмжээний актаар зохицуулахаар тусгасан. Түүнчлэн Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээний зохицуулалт энэ хууль болон бусад хууль тогтоомжийн зохицуулалтаас өөрөөр тогтоосон тохиолдолд олон улсын гэрээг дагаж мөрдөхөөр зохицуулсан нь Үндсэн хуульд заасан зарчимтай нийцэж байна. Гуравдугаар зүйлээр хуулийн үйлчлэх хүрээг тодорхойлсон. Хуулийн төсөлд асрах үйлчилгээг зөвхөн ахмад настанд зориулсан үйлчилгээ гэж үзэхгүйгээр өдөр тутмын амьдралын үйл ажиллагааг бие даан гүйцэтгэх боломж нь хязгаарлагдсан, бусдын тусламж, дэмжлэг шаардлагатай бүх хүнд хамаарахаар тогтоосон. Ингэхдээ хамрагдах хүрээг нас, өвчин, хөгжлийн бэрхшээлийн төрөл зэргээр бус тухайн хүний бодит хэрэгцээ, бие даан амьдрах чадварын түвшинд тулгуурлан тодорхойлсон нь үйлчилгээний хүртээмжийг өргөжүүлэх ач холбогдолтой юм. Дөрөвдүгээр зүйлээр хуулийн хэрэгжилтийг нэг мөр ойлгож хэрэглэх зорилгоор асрах үйлчилгээтэй холбоотой үндсэн нэр томьёог тодорхойлсон. Асрах үйлчилгээний харилцааг бие даасан хуулиар анх удаа зохицуулж байгаа тул “асрах үйлчилгээ”, “асруулагч”, “үйлчилгээ үзүүлэгч этгээд”, “өдөр тутмын ахуйн асаргаа”, “сэргээн засах асрах үйлчилгээ”, “хувилбарт асрах үйлчилгээ”, “эрсдэлийн үнэлгээ” зэрэг суурь ойлголтыг тодорхойлон хууль хэрэглээний нэгдмэл байдлыг хангахыг зорьсон. Нэр томьёог боловсруулахдаа Ахмад настны тухай хууль, Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуульд хэрэглэж байгаа нэр томьёотой уялдуулж, хууль хоорондын давхардал, зөрүүтэй ойлголт үүсэхээс сэргийлсэн болно. Харин “асрах үйлчилгээ”, “хувилбарт асрах үйлчилгээ”, “эрсдэлийн үнэлгээ” зэрэг ойлголтыг олон улсын урт хугацааны асаргаа, дэмжлэгийн үйлчилгээний нийтлэг ойлголт, зарчимд тулгуурлан үндэсний эрх зүйн тогтолцоонд нийцүүлэн боловсруулсан. Тавдугаар зүйлээр асрах үйлчилгээнд

баримтлах үндсэн зарчмуудыг тогтоосон. Асрах үйлчилгээ нь хүний эрхэд суурилсан үйлчилгээ байх ёстой тул асруулагчийн амь нас, аюулгүй байдал, нэр төр, эрх чөлөөг хүндэтгэх, ялгаварлан гадуурхахгүй байх, хувийн мэдээллийн нууцлалыг хамгаалах, хүсэл зориг, сонголтыг нь хүндэтгэх зарчмыг тусгасан. Үүний зэрэгцээ үйлчилгээний чанар, аюулгүй байдал, хүртээмж, тасралтгүй байдлыг хангах, ил тод, хариуцлагатай ажиллах, алслагдсан бүс нутагт хүртээмжтэй хүргэх, хувийн хэвшлийн оролцоог дэмжих, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байх зэрэг зарчмыг хуульчилсан. Эдгээр зарчим нь хуулийн бусад зүйл, заалтыг тайлбарлах, хэрэгжүүлэх суурь чиг баримжаа болохын зэрэгцээ асрах үйлчилгээний салбарыг хүний эрх, чанар, хариуцлагад тулгуурлан хөгжүүлэх эрх зүйн үндэс болж байна.

Хуулийн төслийн хоёрдугаар бүлэгт асрах үйлчилгээний төрөл, ангилал, хэлбэрийг тодорхойлж, асруулагчийн хэрэгцээ, бие даан амьдрах чадварын түвшин, эрсдэлийн үнэлгээнд үндэслэн үйлчилгээ үзүүлэх эрх зүйн үндсийг тогтоосон болно. Хуулийн төслийн зургаадугаар зүйлд асрах үйлчилгээг өдөр тутмын ахуйн асаргаа, сэргээн засах асрах үйлчилгээ, хүний эрх болон нийгмийн оролцооны дэмжлэг гэсэн үндсэн гурван төрөлтэй байхаар ангилсан. Өдөр тутмын ахуйн асаргаа нь хооллолт, хувийн ариун цэвэр, хөдөлгөөн, ахуйн хэрэгцээг хангах зэрэг өдөр тутмын амьдралын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэхэд чиглэж байгаа бол сэргээн засах асрах үйлчилгээ нь бие даан амьдрах чадварыг хадгалах, сэргээх, сайжруулах зорилготой байна. Харин хүний эрх, нийгмийн оролцооны дэмжлэг нь асруулагчийг нийгмийн амьдралд идэвхтэй оролцох, эрхээ хэрэгжүүлэх, ялгаварлан гадуурхалт, тусгаарлалтаас хамгаалахад чиглэсэн үйлчилгээ юм. Асрах үйлчилгээг ийнхүү зөвхөн ахуйн тусламж үйлчилгээ гэж ойлгох уламжлалт хандлагаас татгалзаж, бие махбодын, сэтгэл зүйн, нийгмийн хэрэгцээг хамарсан цогц үйлчилгээ болгон тодорхойлсон нь хуулийн төслийн үзэл баримтлалын гол шинэчлэлийн нэг болно. Түүнчлэн хувилбарт асрах үйлчилгээг бие даасан болон хосолмол хэлбэрээр хэрэгжүүлэх боломжийг нээлттэй үлдээсэн нь үйлчилгээний уян хатан байдлыг хангах ач холбогдолтой юм. Долоодугаар зүйлд асрах үйлчилгээг хугацаа болон үйлчилгээ үзүүлэх хэлбэрээр ангилан зохицуулсан. Хугацааны хувьд цагийн болон өдрийн үйлчилгээ, түр хугацааны үйлчилгээ, богино хугацааны үйлчилгээ, урт хугацааны үйлчилгээ гэж ангилсан бол үйлчилгээ үзүүлэх хэлбэрийн хувьд гэрээр үзүүлэх үйлчилгээ, байгууллагад байршуулан үзүүлэх үйлчилгээ, явуулын буюу хөдөлгөөнт үйлчилгээ, өдрийн үйлчилгээ гэсэн төрөлтэй байхаар тогтоосон.

Энэхүү ангилал нь асруулагчийн хэрэгцээ, эрүүл мэндийн байдал, бие даан амьдрах чадвар, гэр бүлийн нөхцөл байдал, эрсдэлийн үнэлгээнд тулгуурлан хамгийн тохиромжтой үйлчилгээний хэлбэрийг сонгох боломжийг бүрдүүлж байна. Мөн үйлчилгээний хугацааг тодорхой ангилснаар санхүүжилт, төлбөр тооцоо, үйлчилгээний чанарын үнэлгээ, тайлагналын тогтолцоог жигд хэрэгжүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлсэн.

Хуулийн төсөлд гэрээр үзүүлэх үйлчилгээ, өдрийн үйлчилгээ, байгууллагад байршуулан үзүүлэх үйлчилгээ, хөдөлгөөнт үйлчилгээний хэлбэрийг тусгайлан зохицуулсан нь олон улсын урт хугацааны асаргааны үйлчилгээний нийтлэг чиг хандлагатай нийцэж байна.

Мөн энэ зүйлээр асрах үйлчилгээний зардал, төлбөр, хөнгөлөлт болон даатгалын сангаас санхүүжүүлэхтэй холбоотой журмыг Засгийн газар, үйлчилгээний нөхцөл, шаардлагыг нийгмийн халамж болон эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн хамтран батлахаар зохицуулсан нь хуулийн хэрэгжилтийг хангах дэд зохицуулалтын эрх зүйн үндсийг бүрдүүлж байна.

Хуулийн төслийн гуравдугаар бүлэгт асрах үйлчилгээний чанар, аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор бүх төрлийн үйлчилгээ үзүүлэгчид мөрдөх нийтлэг болон тусгай шаардлагыг тогтоосон болно.

Наймдугаар зүйлд асрах үйлчилгээний бүх төрөл, хэлбэрт нийтлэг мөрдөх үндсэн шаардлагуудыг тодорхойлсон. Үүнд асруулагчийн хүний эрх, нэр төрийг хүндэтгэх, хувийн мэдээллийн нууцлалыг хамгаалах, эрүүл мэнд, халдвар хамгаалал, эмийн хэрэглээнд тавих хяналтыг хэрэгжүүлэх, аюулгүй хүнс, зохистой хоол тэжээлээр хангах, сэтгэл зүйн дэмжлэг үзүүлэх, сэргээн засах үйлчилгээ болон орчны тохируулгыг хэрэгжүүлэх, эрсдэлийн үнэлгээ хийх, бүртгэл, мэдээллийн тогтолцоог бүрдүүлэх, хүний нөөцийн мэргэжлийн чадавхыг хангах, хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, шаардлагатай тохиолдолд эрүүл мэндийн байгууллагад шилжүүлэх зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх зэрэг шаардлагыг тусгасан.

Эдгээр шаардлага нь асрах үйлчилгээний чанар, аюулгүй байдлын доод стандартыг тогтоож байгаа бөгөөд үйлчилгээ үзүүлэгчийн хэлбэр, өмчлөлийн төрөлөөс үл хамааран ижил түвшний чанарын баталгааг бий болгох зорилготой. Мөн энэхүү зохицуулалт нь хуулийн 5 дугаар зүйлд заасан хүний эрх, чанар, хүртээмж, аюулгүй байдлын зарчмыг бодит үйл ажиллагааны түвшинд хэрэгжүүлэх эрх зүйн үндэс болж байна.

Түүнчлэн асруулагчийг үнэлэх, үйлчилгээ сонгох, үйлчилгээний хооронд шилжүүлэхтэй холбоотой журмыг нийгмийн халамж болон эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн хамтран батлахаар тусгасан нь үйлчилгээний хэрэгцээний үнэлгээ, үйлчилгээний чанарын удирдлагыг нэгдсэн аргачлалаар хэрэгжүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлж байна.

Есдүгээр зүйлд асрах үйлчилгээний хэлбэр тус бүрд тавигдах тусгай шаардлагыг тогтоосон. Асрах үйлчилгээ нь гэрээр үзүүлэх, байгууллагад байршуулан үзүүлэх, явуулын буюу хөдөлгөөнт хэлбэрээр үзүүлэх, өдрийн үйлчилгээ хэлбэрээр зохион байгуулагдах боломжтой бөгөөд үйлчилгээний орчин, эрсдэл, хүний нөөц, тоног төхөөрөмж, аюулгүй байдлын шаардлага нь харилцан адилгүй байдаг. Иймээс гэрээр үзүүлэх үйлчилгээний хувьд үйлчилгээ авагчийн амьдрах орчинд үзүүлэх үйлчилгээний онцлогийг, байгууллагад байршуулан үзүүлэх үйлчилгээний хувьд байр, орчин, аюулгүй байдал, хүний нөөцийн шаардлагыг, явуулын үйлчилгээний хувьд алслагдсан болон хүрч үйлчлэхэд хүндрэлтэй бүс нутгийн иргэдэд үйлчилгээ хүргэх нөхцөлийг, өдрийн үйлчилгээний хувьд өдөр тутмын асаргаа, нийгмийн оролцоог дэмжих үйл ажиллагааны онцлогийг харгалзан тусгай шаардлага тогтоосон болно.

Ялангуяа явуулын үйлчилгээтэй холбоотой зохицуулалт нь хөдөө орон нутаг, алслагдсан бүс нутагт амьдарч байгаа иргэдийн үйлчилгээний хүртээмжийг

нэмэгдүүлэхэд чиглэж байгаа бөгөөд хуулийн төслийн хүртээмжийг хангах зарчимтай уялдаж байна.

Хуулийн төслийн дөрөвдүгээр болон тавдугаар бүлэгт асрах үйлчилгээний харилцаанд оролцогч үндсэн субъект болох асруулагч, түүний хууль ёсны төлөөлөгч, асрах үйлчилгээ үзүүлэгч байгууллага болон асаргааны мэргэжилтний эрх, үүрэг, хууль зүйн баталгааг тогтоосон болно.

Аравдугаар зүйлд асруулагч болон түүний хууль ёсны төлөөлөгчийн эдлэх эрх, хүлээх үүргийг тодорхойлсон. Асруулагч нь үйлчилгээ авах эсэхээ шийдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэгчийг сонгох, өөрчлөх, өөрийн нөхцөл байдалтай холбоотой үнэн зөв мэдээлэл авах, асаргааны төлөвлөгөө боловсруулахад оролцох, хүний эрх, нэр төрөө хамгаалуулах, хүчирхийлэл, ялгаварлан гадуурхалтаас ангид байх, хувийн мэдээллийн нууцлалаа хамгаалуулах, санал хүсэлт, гомдол гаргах зэрэг үндсэн эрхтэй байхаар тусгасан. Энэ нь асруулагчийг үйлчилгээний идэвхгүй объект бус, өөрийн эрх, ашиг сонирхлоо хэрэгжүүлэх боломжтой эрх бүхий оролцогч гэж үзсэн хүний эрхэд суурилсан хандлагыг илэрхийлж байна.

Үүний зэрэгцээ асруулагч болон түүний хууль ёсны төлөөлөгчид эрүүл мэндийн болон бусад шаардлагатай мэдээллийг үнэн зөв өгөх, үйлчилгээ үзүүлэгчтэй хамтран ажиллах, тогтоосон дэг журам, аюулгүй ажиллагааны шаардлагыг мөрдөх, бусдын эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хүндэтгэх, эрсдэл болон хүчирхийллийн талаарх мэдээллийг шуурхай мэдэгдэх, төлбөртэй үйлчилгээний төлбөрийг хууль, гэрээнд заасны дагуу төлөх зэрэг үүргийг хүлээлгэсэн. Ийнхүү эрх, үүргийг хамтад нь зохицуулснаар үйлчилгээний харилцаанд талуудын хамтын хариуцлагыг бий болгох зорилготой.

Арваннэгдүгээр зүйлд асрах үйлчилгээ үзүүлэгч байгууллага болон асаргааны мэргэжилтний эрх, үүргийг тодорхойлсон. Үйлчилгээ үзүүлэгч нь хууль тогтоомж, стандартын хүрээнд дотоод журам тогтоох, шаардлагатай мэдээлэл авах, үйлчилгээний төлбөр авах, ажилтан болон үйлчилгээ үзүүлэгчийн аюулгүй байдлыг хамгаалуулах, хууль болон гэрээнд заасан үндэслэлээр үйлчилгээ үзүүлэхээс татгалзах, гэрээг цуцлах зэрэг эрхтэй байхаар тусгасан.

Нөгөө талаас үйлчилгээ үзүүлэгчид асруулагчийн амь нас, эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, нэр төр, эрхийг хамгаалах, үйлчилгээний чанар, стандартыг хангах, хувийн мэдээллийн нууцлалыг хамгаалах, эрүүл мэндийн хяналт тавих, үйлчилгээний бүртгэл, баримтжуулалтыг хөтлөх, хүчирхийлэл болон эрсдэлийн талаарх мэдээллийг холбогдох байгууллагад хүргүүлэх, ажилтнуудын мэргэжлийн ур чадварыг тасралтгүй дээшлүүлэх зэрэг үүргийг хүлээлгэсэн. Мөн үйлчилгээний үнийг шударга ёс, хүмүүнлэг зарчим, зах зээлийн бодит нөхцөлд үндэслэн тогтоох үүргийг тусгасан нь үйлчилгээний хүртээмжийг хангах, үйлчилгээ авагчийн эрх ашгийг хамгаалах ач холбогдолтой юм.

Арванхоёрдугаар зүйлд үйлчилгээ үзүүлэгчийн хууль зүйн баталгааг тогтоосон. Асруулагч эсхүл түүний хууль ёсны төлөөлөгч эрүүл мэндийн байдал, өвчний түүх, эмчилгээний талаарх мэдээллийг санаатайгаар худал мэдүүлэх, нуун дарагдуулах, дутуу өгөх зэргээс үүдэн гарсан хор уршгийн төлөө үйлчилгээ үзүүлэгч

хариуцлага хүлээхгүй байхаар зохицуулсан. Энэхүү зохицуулалт нь үйлчилгээ үзүүлэгчийн хариуцлагын хязгаарыг тодорхой болгож, асруулагчийн үнэн зөв мэдээлэл өгөх үүрэгтэй уялдан талуудын хоорондын хариуцлагын шударга тэнцвэрийг хангах зорилготой.

Энэ бүлгийн зохицуулалтын үр дүнд асруулагчийн эрхийг хамгаалах, үйлчилгээ үзүүлэгчийн хууль ёсны ашиг сонирхлыг хангах, талуудын харилцан хариуцлага, хамтын ажиллагаанд тулгуурласан үйлчилгээний эрх зүйн үндэс бүрдэж байгаа бөгөөд асрах үйлчилгээний харилцааг тогтвортой, үр ашигтай хэрэгжүүлэх нөхцөл бүрдэх юм.

Хуулийн төслийн зургаа, долоо, наймдугаар бүлэгт асрах үйлчилгээний байгууллагын тогтолцоо, үйлчилгээ үзүүлэгчийн үйл ажиллагааны эрх зүйн үндэс, төрөөс баримтлах бодлого, дэмжлэг, санхүүжилтийн эх үүсвэр болон төлбөрийн тогтолцоог цогцоор нь зохицуулсан болно.

Арвангуравдугаар зүйлд асрах үйлчилгээний төв байгуулах эрхийг тодорхойлж, иргэн болон хуулийн этгээд хуульд заасан нөхцөл, шаардлагыг хангасан тохиолдолд асрах үйлчилгээ эрхлэхээр зохицуулсан. Асрах үйлчилгээ нь хүний амь нас, эрүүл мэнд, аюулгүй байдалтай шууд холбоотой тул тусгай шаардлага зохицуулалтад хамруулах хэрэгтэй гэж үзсэн. Харин зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох нөхцлийг нийгмийн халамжийн болон эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд хамтран батлахаар тусгав.

Арвандөрөвдүгээр зүйлд асрах үйлчилгээний төвийн барилга байгууламж, орчинд тавигдах үндсэн шаардлагыг тогтоосон. Асруулагчдын аюулгүй байдал, эрүүл ахуй, халдвар хамгаалал, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хүртээмжийг хангах нь үйлчилгээний чанарын суурь нөхцөл тул барилга, галын аюулгүй байдал, эрүүл ахуй, хүртээмжийн стандартыг мөрдүүлэхээр зохицуулсан. Энэ нь асрах үйлчилгээний байгууллагыг энгийн үйлчилгээний байгууллагаас ялгаж, хүний эрхэд суурилсан тусгай орчин бүрдүүлэх зорилготой юм.

Арвантавдугаар зүйлд асрах үйлчилгээний байгууллагын удирдлага, зохион байгуулалтын үндсийг тодорхойлсон. Үйл ажиллагаа нь хүний эрхийг дээдэлсэн, ил тод, хариуцлагатай, чанар, хүртээмжийг хангахад чиглэсэн байх бөгөөд төр, төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшил дангаар болон хамтран үйлчилгээ үзүүлэх боломжийг нээлттэй байхаар тусгасан. Мөн мэргэжлийн холбоо байгуулах, үйл ажиллагааны болон санхүүгийн тайлангаа нийтэд мэдээлэх үүргийг хуульчилсан нь салбарын ил тод байдал, олон нийтийн хяналтыг нэмэгдүүлэх ач холбогдолтой.

Арванзургаа, арвандолоодугаар зүйлд хүний нөөц болон сургалтын тогтолцоог зохицуулсан. Асрах үйлчилгээний чанар нь хүний нөөцийн ур чадвар, мэргэжлийн түвшнээс шууд хамаардаг тул үйлчилгээний төрөл, эрсдэлийн түвшин, асруулагчийн хэрэгцээнд тохирсон мэргэжлийн хүний нөөцтэй байх шаардлагыг тогтоосон. Мөн асаргааны мэргэжилтэн, ажилтны сургалтын агуулга, хугацаа, үнэлгээ, гэрчилгээжүүлэлтийн тогтолцоог бүрдүүлэхээр тусгасан нь Монгол Улсад асрах үйлчилгээний мэргэжлийн хүний нөөцийн тогтолцоог төлөвшүүлэх эрх зүйн үндэс болж байна.

Арваннаймдугаар зүйлд төрөөс асрах үйлчилгээний талаар баримтлах бодлого, чиг үүргийг тодорхойлсон. Төр нь асрах үйлчилгээг нийгмийн хамгааллын тогтолцооны чухал бүрэлдэхүүн хэсэг гэж үзэж, үйлчилгээний хүртээмж, чанар, тогтвортой байдлыг хангах бодлого хэрэгжүүлэхээр тусгасан. Үүний зэрэгцээ төрийн үүргийг бодлого боловсруулагч, зохицуулагч, санхүүжүүлэгч, үйлчилгээ худалдан авагч, хяналт хэрэгжүүлэгч байдлаар тодорхойлж, харин үйлчилгээ үзүүлэгчдийн бие даасан үйл ажиллагаанд хуульд зааснаас бусад тохиолдолд оролцохгүй байх зарчмыг тогтоосон нь төрийн зохицуулалт болон хувийн хэвшлийн санаачилгын тэнцвэрийг хангах ач холбогдолтой юм.

Арван ес, хорь, хорин нэг, хорин хоёрдугаар зүйлд төрөөс үзүүлэх дэмжлэгийн хэлбэрүүдийг зохицуулсан. Үүнд газар, барилга, дэд бүтэц, тоног төхөөрөмжийн дэмжлэг үзүүлэх, төрөөс үйлчилгээ худалдан авах, санхүүгийн дэмжлэг олгох, татвар болон төлбөрийн хөнгөлөлт үзүүлэх, алслагдсан бүс нутаг болон онцгой нөхцөлд нэмэлт дэмжлэг үзүүлэх зэрэг арга хэмжээг тусгасан. Энэхүү зохицуулалтын зорилго нь асрах үйлчилгээний салбарт төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлийн оролцоог нэмэгдүүлэх, хөрөнгө оруулалтыг дэмжих, үйлчилгээний хүртээмжийг өргөжүүлэхэд оршино.

Хуулийн төсөл нь санхүүжилтийг зөвхөн улсын төсөвт тулгуурлах бус, олон эх үүсвэрт суурилсан тогтолцоог бий болгохоор тусгасан. Үүнд үйлчилгээ үзүүлэгчийн өөрийн хөрөнгө, улсын болон орон нутгийн төсөв, төрөөс үйлчилгээ худалдан авах санхүүжилт, үйлчилгээ авагчийн төлбөр, даатгалын санхүүжилт, олон улсын байгууллага болон хандивын эх үүсвэр зэрэг боломжит бүх эх үүсвэрийг хуульчилсан. Энэ нь төсөвт үзүүлэх ачааллыг бууруулахын зэрэгцээ салбарын урт хугацааны тогтвортой байдлыг хангах зорилготой юм.

Хорин тавдугаар зүйлд үйлчилгээний төлбөрийн тогтолцоог зохицуулсан бөгөөд төлбөрийг үйлчилгээний төрөл, хугацаа, эрчим болон үйлчилгээ авагчийн төлбөрийн чадварт үндэслэн тогтоохоор заасан. Түүнчлэн төлбөрийн чадваргүй иргэдэд төрөөс үйлчилгээ худалдан авах хэлбэрээр санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх боломжийг тусгасан нь нийгмийн хамгааллын зорилготой нийцэж байна. Мөн Үндэсний баялгийн сангийн хуримтлалын санд иргэний нэр дээр бүртгэгдсэн хөрөнгийг асрах үйлчилгээний төлбөрт ашиглах боломжийг нээсэн нь иргэдэд урт хугацааны асаргааны хэрэгцээгээ өөрийн хуримтлалд тулгуурлан шийдвэрлэх шинэ эрх зүйн боломжийг бүрдүүлж байна.

Хорин зургаадугаар зүйлд асрах үйлчилгээний даатгалын тогтолцоог шинээр нэвтрүүлэхээр тусгасан. Даатгал нь асрах үйлчилгээ шаардлагатай болсон үед үйлчилгээний зардлыг санхүүжүүлэх зорилготой бөгөөд эхний үе шатанд сайн дурын үндсэн дээр хэрэгжихээр зохицуулагдсан. Мөн үйлчилгээ үзүүлэгчийг мэргэжлийн хариуцлагын даатгалд хамруулах шаардлагыг тусгаснаар үйлчилгээ авагч болон үйлчилгээ үзүүлэгч талуудын эрх ашгийг хамгаалах нөхцөлийг бүрдүүлсэн. Урт хугацааны асаргааны даатгалын тогтолцоо нь Герман, Япон, Бүгд Найрамдах Солонгос Улс зэрэг орны туршлагаар үр нөлөөгөө нотолсон бөгөөд энэхүү хуулийн төсөл нь Монгол Улсад уг тогтолцоог үе шаттайгаар нэвтрүүлэх эрх зүйн суурийг бүрдүүлж байна.

Энэ бүлгүүдийн зохицуулалтын үр дүнд асрах үйлчилгээний байгууллагын тогтолцоо, хүний нөөцийн бэлтгэл, төрөөс үзүүлэх бодлого, дэмжлэг, санхүүжилтийн олон эх үүсвэрт тогтолцоо бүрдэж, төр, хувийн хэвшил, төрийн бус байгууллагын хамтын оролцоонд тулгуурласан тогтвортой хөгжлийн үндэс бий болох юм.

Хуулийн төслийн есдүгээр бүлэгт асрах үйлчилгээний үйл ажиллагаанд төрөөс тавих хяналт, хууль тогтоомж зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлага болон маргаан шийдвэрлэхтэй холбоотой харилцааг зохицуулсан.

Асрах үйлчилгээ нь хүний амь нас, эрүүл мэнд, нэр төр, хувийн мэдээлэл, эд хөрөнгө зэрэг үндсэн эрх, ашиг сонирхолтой шууд холбоотой үйлчилгээ тул үйлчилгээний чанар, аюулгүй байдал, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд төрөөс тогтмол хяналт тавих эрх зүйн үндсийг бүрдүүлсэн. Энэ хүрээнд төрийн хяналтыг нийгмийн халамжийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, улсын байцаагч болон хууль зааcан бусад эрх бүхий байгууллага хэрэгжүүлэхээр тусгасан.

Мөн асрах үйлчилгээний чанар, аюулгүй байдлын шаардлагыг ноцтой зөрчих, асруулагчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг зөрчих, хүчирхийлэл, үл хайхрах үйлдэл гаргах, санхүүжилтийг зориулалтын бусаар ашиглах, нууц мэдээлэлд халдах, зөвшөөрөлгүй үйлчилгээ эрхлэх, хяналт шалгалтад саад учруулах, бүртгэл тайланг хуурамчаар үйлдэх зэрэг хүний эрх болон үйлчилгээний аюулгүй байдалд ноцтой эрсдэл учруулах үйлдлийг ноцтой зөрчилд тооцож, зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох хүртэл арга хэмжээ авах боломжтой байхаар зохицуулсан.

Түүнчлэн санаатай үйлдэл, мэргэжлийн алдаа, эсхүл үл хайхрах, хайхрамжгүй хандлагын улмаас учруулсан хохирол, хор уршгийн төлөө хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэх, гэмт хэргийн шинжтэй үйлдэлд эрүүгийн, бусад тохиолдолд зөрчлийн хариуцлага ногдуулах, учруулсан эд хөрөнгийн болон эд хөрөнгийн бус хохирлыг нөхөн төлүүлэх эрх зүйн үндсийг тогтоосон.

Маргаан үүссэн тохиолдолд талууд эхний ээлжид эвлэрүүлэн зуучлах болон үйлчилгээ үзүүлэгчийн дотоод гомдол шийдвэрлэх журмаар асуудлыг шийдвэрлэх боломжтой бөгөөд эвлэрэн шийдвэрлэж чадаагүй тохиолдолд шүүхэд хандах, хуульд зөвшөөрсөн болон арбитрын хэлэлцээр байгуулсан нөхцөлд арбитрын журмаар шийдвэрлүүлэх боломжийг нээж өгсөн.

Энэхүү бүлгийн зохицуулалт нь асруулагчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, үйлчилгээний чанар, аюулгүй байдлыг хангах, хариуцлагын тогтолцоог тодорхой болгох, маргааныг шуурхай, үр нөлөөтэй шийдвэрлэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлэхэд чиглэж байна.

Асрах үйлчилгээний тухай хуулийн төслийг үр нөлөөтэй хэрэгжүүлэх, холбогдох хууль тогтоомжийн уялдаа холбоог хангах зорилгоор Нийгмийн халамжийн тухай хууль, Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хууль, Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хууль, Үндэсний баялгийн сангийн тухай

хууль, Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хууль болон Асрах үйлчилгээний тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн төслийг хамт боловсруулсан.

Нийгмийн халамжийн тухай хуульд оруулах нэмэлтээр асрах үйлчилгээг нийгмийн хамгааллын тогтолцооны нэг бүрэлдэхүүн хэсэг болгон тусгаж, төлбөрийн чадваргүй иргэнийг төрөөс асрах үйлчилгээнд хамруулах эрх зүйн үндсийг бий болгож байгаа бөгөөд асрах үйлчилгээтэй холбоотой харилцааг бие даасан Асрах үйлчилгээний тухай хуулиар зохицуулахаар тусгасан.

Татварын хууль тогтоомжид оруулах нэмэлтүүдээр асрах үйлчилгээний салбарт төрөөс үзүүлэх бодлогын дэмжлэгийг хэрэгжүүлэх, үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, хувийн хэвшлийн оролцоо, хөрөнгө оруулалтыг дэмжих эрх зүйн орчныг бүрдүүлэхээр тусгасан. Тухайлбал, асрах үйлчилгээний үйл ажиллагааны орлогыг татварын хөнгөлөлтөд хамруулах, асрах үйлчилгээний төв байгуулахад чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг дэмжих, асрах үйлчилгээг нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх зохицуулалтыг тусгасан.

Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуульд оруулах нэмэлтээр иргэний нэрийн дансанд хуримтлагдсан хөрөнгийг асрах үйлчилгээ авахтай холбоотой төлбөр, зардлыг санхүүжүүлэхэд ашиглах эрх зүйн боломжийг бүрдүүлж байгаа бөгөөд энэ нь иргэдийн урт хугацааны асаргаа, дэмжлэгийн хэрэгцээг санхүүгийн хувьд хангах шинэ эх үүсвэрийг бий болгох ач холбогдолтой.

Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуульд оруулах нэмэлтээр дотоодын хүний нөөц хүрэлцэхгүй тохиолдолд асрах үйлчилгээний ажилтны хэрэгцээг хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлоготой уялдуулан шийдвэрлэх эрх зүйн үндсийг бүрдүүлэхээр тусгасан.

Мөн Асрах үйлчилгээний тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн төслөөр одоо үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа этгээдүүдийг шинэ хуульд нийцүүлэх шилжилтийн хугацааг тогтоож, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай дүрэм, журам, стандартыг батлах хугацааг тодорхойлсон.

Эдгээр дагалдах хуулийн төслүүд нь Асрах үйлчилгээний тухай хуулийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай институцийн тогтолцоо, санхүүжилт, татварын дэмжлэг, хүний нөөц, шилжилтийн зохицуулалтыг бүрдүүлж, хуулийн хэрэгжилтийг бодитой хангах эрх зүйн цогц орчныг бий болгоход чиглэж байгаа болно.

--oOo--